

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za novembar 2015.

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	3
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA.....	8
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA.....	13
IV	MONITORING RADA NADLEŽNIH TELA, ORGANA I ORGANIZACIJA.....	13
	REGULATORNA TELA.....	13
	DRŽAVNI ORGANI.....	15
V	PROCES PRIVATIZACIJE	15
VI	ZAKLJUČAK.....	17

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

1. Napadi, pretnje i pritisci

1.1. Obeležavanje Dana zaštite novinara

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi obeležen je 2. novembar, međunarodni Dan zaštite novinara, koji su Ujedinjene nacije uspostavile 2013. godine. Tom prilikom međunarodna nevladina organizacija „*Reporteri bez granica*” pozvala je UN da preduzmu konkretne korake i postave specijalnog izvestioca koji će se baviti pitanjem bezbednosti novinara. Ova organizacija navela je podatak da je tokom proteklih deset godina ubijeno više od 700 novinara, da je u 2014. godini ubijen 71 novinar (pre svega u Siriji, Ukrajini, Iraku i Libiji), a 119 ih je kidnapovano, kao i da je od početka 2015. godine ubijeno njih 48 (od kojih 8 u Francuskoj, 6 u Južnom Sudanu, 5 u Jemenu, 5 u Iraku, 5 u Siriji, 3 u Meksiku, 3 u Brazilu). Organizacija je podsetila da je 27. maja 2015. godine Savet bezbednosti UN usvojio Rezoluciju 2222 o zaštiti novinara, kojom je oštro osudio nekažnjivost napada na novinare i kojom je pozvao sve članice da stvore bezbednu sredinu za ljude koji se bave novinarstvom kako bi obavljali svoj posao, što je pohvalno, ali nije dovoljno uzimajući u obzir razmere problema.

U Srbiji su, na osnovu podataka Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), u 2014. godini evidentirana 23 napada, od kojih je u 12 slučajeva bila ugrožena fizička bezbednost novinara, dok je, prema istom izvoru, u 2015. godini bilo 28 napada na novinare, od čega 9 fizičkih nasrtaja, 16 verbalnih pretnji i 3 napada na imovinu. NUNS je, povodom obeležavanja međunarodnog Dana zaštite novinara, posebno izrazio zabrinutost zbog toga što još nisu otkriveni napadači na Ivana Ninića, saradnika Saveta za borbu protiv korupcije, kao zbog toga što, i pored pismenog obraćanja ministru unutrašnjih poslova, javnost i dalje ne zna u kojoj je fazi istraga pokrenuta povodom napada na Davora Pašalića, urednika agencije FoNet.

1.2. Napadi na novinare

U mesecu u kojem je u svetu i Srbiji obeležen Dan zaštite novinara, beležimo ugrožavanje sigurnosti novinarke „Blica” Milice Ivanović, novu „intervenciju” Komunalne policije prema novinarima, i prilično bizaran slučaj „pritvaranja” novinara „Politike” od strane privatnog lica. U istom periodu napadnuta je i ekonomska forenzičarka i član Saveta za borbu protiv korupcije Miroslava Milenović.

Milicu Ivanović je, početkom novembra, napao Goran Živković, rukovodilac pogona hladnjače „Porečje”, iz Vučja. Novinarka je napadnuta u krugu fabrike „Porečje” dok je, zajedno s kolegom, pravila reportažu o stanju u tom preduzeću pred stečajem. Živković je novinarku, po njenim tvrdnjama, hvatao za vrat, vukao za ruku i pretio da će je ubiti, te pokušao da joj oduzme i polomi foto aparat, a sve posle njenog pitanja da li

radnici primaju plate. Direktor pogona Nebojša Videnović (koji je i dozvolio da se reportaža snima u krugu pogona) je povodom incidenta izjavio da je njime iznenađen i da mu je žao što se to desilo, da se radnik branio time da je „bio nervozan“, naglasivši da će biti sankcionisan zbog ovog incidenta. Novinarska udruženja UNS i NUNS zatražila su od nadležnih da se napadač najstrože sankcioniše, a sama Milica Ivanović podnela je krivičnu prijavu.

Sve okolnosti ovog slučaja rasvetliće nadležni organi, i utvrditi da li je bilo krivičnog dela *ugrožavanje sigurnosti*. Ipak, problem očigledno ne može da bude rešen isključivo oslanjanjem na krivično-pravne mehanizme zaštite, budući da je, po svemu sudeći, stvoreno predubedenje da su novinari laka i nezaštićena meta, a da je trenutna situacija u društvu takva da je dovoljno da neko bude „nervozan“ da bi se ustremio na novinara.

Komunalna policija je imala još jedan „svetli trenutak“ u svojoj interpretaciji toga ko može, a ko ne može imati pravo na slobodu izražavanja. Naime, prilikom uklanjanja jedne od improvizovanih tezgi u blizini pijace „Zeleni venac“, dva pripadnika Komunalne policije zahtevala su od novinara „Blica“, koji je snimao njihovu „akciju“ mobilnim telefonom, da im pokaže legitimaciju i pruži dokaz da je novinar, kao i da pozove urednika kako bi i on potvrdio njegovu funkciju.

Ovde treba podsetiti da se incidenti koji se mogu okvalifikovati kao ugrožavanje prava na slobodu izražavanja, a u kojima učestvuje Komunalna policija, iz meseca u mesec ponavljaju. Čak tri incidenta zabeležena su u oktobru i novembru. U jednom slučaju radilo se o udaljavanju novinara sa savskog šetališta, u drugom o neovlašćenom brisanju snimaka, a u trećem o neopravdanom zahtevu za legitimisanje.

Zakon o komunalnoj policiji taksativno navodi da komunalni policajac ima ovlašćenje da: izrekne upozorenje, izda usmeno naređenje, izvrši proveru identiteta, dovede lice, pregleda lice i predmete, privremeno oduzme predmet, da izvrši video nadzor, kao i da upotrebi sredstva prinude (član 16. Zakona o komunalnoj policiji). Komunalni policajac, dakle, može da izvrši i proveru identiteta, uvidom u ličnu ispravu ili na osnovu izjave lica čiji je identitet proveren, ali samo onog lica čije ponašanje ili delovanje predstavlja kršenje propisa iz delokruga komunalne policije, pri čemu je dužan da lice čiji identitet proverava upozna sa razlozima provere njegovog identiteta (član 19. Zakona o komunalnoj policiji). Ova situacija nikako ne može da se iskoristi da bi dala pravni osnov komunalnom policajcu da novinaru ili bilo kom drugom licu koje snima akciju proverava identitet i vrši uvid u legitimacije da bi utvrdio da li je to lice novinar ili ne. Svako lice, ako ne ometa policijsku akciju, niti krši (komunalne) propise, ima potpunu slobodu da snima, a status novinara nema nikakvog uticaja na to pravo. U prilog ovoj tvrdnji treba pomenuti i stav Sindikata policije koji je još u januaru saopštio da su policajci, pa i komunalni policajci, javni službenici, da je njihov rad javan, te da je snimanje dozvoljeno ako osoba koja snima ne ometa policiju u vršenju svoje dužnosti.

Početkom novembra Božidar Filipović, stanar zgrade u Trnskoj ulici na Vračaru, je u svom stanu oko 15 minuta prisilno zadržao novinarku „Politike” Danijelu Vukosavljević i fotoreportera Dragoslava Žarkovića. Novinarska ekipa je bila na licu mesta jer je istraživala slučaj eksplozije bombe u blizini ulaza u stambenu zgradu u kojoj i Filipović stanuje. Filipović ih je pozvao da dođu kod njega u stan, jer nije mogao da im da izjavu iz dvorišta budući da je u kućnom pritvoru i nosi elektronsku narukvicu. Kada su novinari ušli u njegov stan, najpre im je poručio da odatle neće izaći, da će ih „napuniti olovom”, da je iskopao „4 groba ispred kuće”, nazivajući ih pri tom lešinarima. Inače, Filipović se navodno nalazi u kućnom pritvoru zbog napada na policajca.

Pored toga što se u postupanju Filipovića moguće stiču elementi kvalifikovanog oblika krivičnog dela *ugrožavanje sigurnosti* iz člana 138. Krivičnog zakonika, moguće je da postoje i elementi bića nekog od krivičnih dela koja se odnose na protivpravno lišenje slobode i povredu slobode kretanja. Policija je zbog ovog incidenta podnela krivičnu prijavu, ali nije poznato za koje krivično delo.

U novembru su dva nepoznata napadača napala ekonomsku forenzičarku i članicu Saveta za borbu protiv korupcije Miroslavu Milenović, nanevši joj povrede glave i lica. Napad se dogodio neposredno pred objavljivanje novog izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije koji se bavi netransparentnim tokovima novca u vezi sa oglašavanjem javnih entiteta u medijima. Kako je pre tri meseca saradnik Saveta za borbu protiv korupcije Ivan Ninić, koji se upravo bavio ovom tematikom, takođe napadnut, postoje razlozi za sumnju da je izveštaj Saveta mogući povod za oba napada. Milenovićeva je izjavila da je praćena duže od tri meseca, odnosno još od avgusta, istog meseca kada se dogodio i napad na Ninića. Policiji se obratila 4. septembra, a sa inspektorom je obišla sva mesta gde je, po njenim rečima, bila praćena. Nakon toga, policija je nije kontaktirala, a Miroslava Milenović je izjavila da posle svega što se dogodilo, više nema poverenja u policiju.

Napad na Miroslavu Milenović, s jedne strane pokazuje da nasilje ne zaobilazi čak ni članove tela koje je formirala Vlada, a s druge, da kad god se neko bavi temom koja je politički „škakljiva”, gotovo po pravilu dolazi do pretnji, praćenja, napada, ili nekih drugih vidova ugrožavanja bezbednosti. Po informacijama dostupnim iz medija, zaključuje se da je izveštaj o netransparentnom finansiranju medija bio spreman za objavljivanje, pa je moguće, posebno zbog ranijeg i dalje nerazjašnjenog napada na Ivana Ninića, da je ovaj napad za cilj imao da objavljivanje izveštaja spreči ili odloži. Izveštaj Saveta još uvek nije publikovan, a ako bi posledica napada i praćenje bila ta da on i dalje ostane nedostupan javnosti, to bi samo još jednom potvrdilo koliko je autocenzura zavlada u društvu.

1.3. Neodržana promocija knjige „Vučić i cenzura”, nova potvrda „čiling efekta”?

Promocija knjige „Vučić i cenzura”, koja je trebalo da se održi u Nišu, po svemu sudeći je otkazana. Autor knjige Srđan Škoro, donedavni urednik „Večernjih novosti”, poznat je i po tome što je smenjen s položaja

urednika nakon što je, gostujući u jutarnjem programu RTS-a 2014. godine, kritički komentarisao sastav nove vlade čiji je predsednik tada postao Aleksandar Vučić.

Promociju je organizovao urednik portala *Južne vesti* Predrag Blagojević. On je izjavio da je 16. oktobra uputio mejl direktorki biblioteke Sonji Šuković u kojem ju je pitao da li postoji slobodan termin u biblioteci za promociju knjige 13. novembra, ne navodeći o kojoj knjizi je reč. Šukovićeva je odgovorila da je termin slobodan, kao i to da će prostor biti ustupljen bez ikakve naknade. Potom je Blagojević uputio novi mejl, pred kraj oktobra, u kom je rekao da je u pitanju promocija knjige „Vučić i cenzura”, te da će gosti na promociji biti Dragoljub Petrović, novinar dnevnog lista „Danas” i Olja Bečković, voditeljka i urednica nekadašnje emisije „Utisak nedelje” na TV B92. Na taj mejl Blagojević nije dobio odgovor, ali tvrdi da ga je direktorka pozvala istakavši da u biblioteci „ne žele knjige sa političkom konotacijom”, kao i to da „knjiga ipak kritikuje premijera” a da ona „mora da misli i na zaposlene”, podsećajući da svi oni „primaju platu iz budžeta”.

Šukovićeva je dala izjavu za list „Danas”, u kojoj je istakla da od nje „nikada niko” nije tražio da se ova promocija organizuje u biblioteci, da ta promocija „nije bila zakazana”, i optužila organizatore za „veštu igru i manipulaciju”. Pored toga, rekla je da odluka o neodržavanju promocije „nema veze sa likom Aleksandra Vučića, ali da u ovom burnom periodu, pred izbornu kampanju, biblioteka ne može biti poligon za ostvarivanje bilo kojih i bilo čijih političkih interesa”, zaključujući da je „stav Upravnog odbora, zaposlenih i nje lično da svemu što je politika i politikanstvo nije mesto u biblioteci”.

Iz izjave direktorke biblioteke Sonje Šuković nije jasno o kojim izborima i o kojoj predizbornoj kampanji je reč. Naime, u prvoj polovini oktobra pričalo se da vladajuća SNS planira raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora, ali je premijer Vučić to još sredinom tog meseca demantovao. S druge strane, lokalni izbori u Nišu održani su 2012. godine, i naredni se očekuju tek 2016. godine. No, čak i da predizborna kampanja i jeste u toku, promocija knjige koju je napisao novinar i čiji gosti je planirano da budu novinari, a ne politički aktivisti, koliko god sama knjiga bila kritička prema vlasti, teško da bi se mogla opravdano okarakterisati kao politička promocija ili „ostvarivanje bilo kojih i bilo čijih političkih interesa”. Nažalost, ispostavlja se da je atmosfera nezameranja vlasti u toj meri zavlada u Srbiji, da se i promocija knjige koja bi mogla biti kritička po vlast ne tretira kao ono što jeste, kao promocija knjige, već kao „politikanstvo kome nije mesto u biblioteci”. Ako je direktorka biblioteke zaista izjavila ono što Blagojević tvrdi, da „knjiga ... kritikuje premijera”, te da ona „mora da misli na zaposlene” zato što u biblioteci „primaju platu iz budžeta”, to bi bio nezapamćen slučaj autocenzure, kojim se u budžetski finansiranim ustanovama praktično isključuje mogućnost čak i razgovora o knjigama koje bi mogle biti kritičke po režim, a time i mogućnost oponiranja stavovima autora ako su oni neopravdani. To za posledicu zapravo ima sužavanje prostora za javnu debatu o stvarima koje jesu od interesa za javnost. Imajući u vidu to da je autor knjige novinar, smenjen u svom mediju kojim trenutno, iako sa manjinskim vlasničkim učešćem, upravlja država, i to smenjen zbog kritičkog komentarisanja sastava vlade na programu javnog medijskog servisa, kao i to da je gost promocije trebalo da bude novinarka čija emisija je ukinuta na jednom privatnom mediju, što je takođe u delu javnosti ocenjeno kao slučaj sužavanja prostora za javnu debatu o stvarima od interesa za javnost, čini se da se taj prostor za

javnu debatu sužava ne samo u medijima, nego i van njih, što za srpsko društvo u celini svakako ne može biti dobro.

1.4. *Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije za 2015. godinu*

U novembru je, nakon izvesnog kašnjenja, objavljen Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije za 2015. godinu, koji konstatuje da nije postignut napredak u odnosu na medijske slobode.

Izveštaj ponavlja da je u prethodnom periodu donet paket medijskih zakona, ali da i dalje ne postoje uslovi za razvoj slobode izražavanja, te da zakoni moraju da budu implementirani. Evropska komisija je naglasila da treba sačekati i videti da li će okončanje privatizacije doprineti većoj transparentnosti u vlasništvu i finansiranju medija. Izveštaj kritikuje i neregulisano finansiranje pojedinih „podobnih medija”, kao i „tajne i otvorene političke i finansijske kanale” kojima se vrši to finansiranje, a izričito napominje da je (javno) oglašavanje sredstvo koje se najčešće koristi kao neformalni vid pritiska na uređivačku politiku. Takođe, u Izveštaju se još navodi i to da su pretnje i nasilje nad novinarima i dalje karakteristika medijske scene Srbije, da su optužnice i presude za ta dela retke, da novinari imaju niske plate te da su zbog toga podložni političkim i ekonomskim pritiscima i uticajima, kao i to da nema napretka u rešavanju slučajeva obaranja sajtova iz 2014. godine.

Evropska komisija traži od Srbije da u 2016. godini stvori okruženje u kome je omogućena sloboda izražavanja bez ometanja, pretnji, fizičkih napada i gonjenja novinara, kompletiranje procesa privatizacije medija, jačanje nezavisnosti Regulatornog tela za elektronske medije i stvaranje adekvatnog modela finansiranja za javne servise, kako bi se obezbedila njihova uređivačka nezavisnost.

Predsednik Vlade Srbije je na konferenciji za novinare povodom izlaska Izveštaja, kao odgovor na ocenu da Izveštaj nije baš pohvalan u odnosu na slobodu izražavanja i na pitanja s tim u vezi, istakao da Vlada nije saglasna sa svim primedbama, ali da je ključno to da je konstatovan napredak u skoro svim oblastima, te da je „zahvalan Komisiji, Komesaru Hanu, Devenportu, svima koji su rekli da je Srbija sigurno i nedvosmisleno na evropskom putu i na putu reformi”.

Ovakvo izbegavanje odgovora na pitanja o medijskim slobodama moglo bi da ukazuje i na to da još uvek nema dovoljno političke volje da se uočeni problemi rešavaju u praksi. S druge strane, čini se da i Evropska komisija konstatacijom u Izveštaju, da set novih medijskih zakona mora da bude implementiran, donekle promašuje suštinu budući da mapirani problemi prevazilaze ono što je uopšte bilo regulisano „setom medijskih zakona”. Naime, oglašavanje javnih entiteta nije uređeno nijednim zakonom, za porast autocenzure treba kriviti atmosferu straha koju vlast ne suzbija već joj često i sama doprinosi, a napadi na novinare i hakerski napadi na sajtove su krivično-pravna materija, koja takođe nije bila predmet regulacije medijskih zakona, gde je problem neadekvatno delovanje policije i tužilaštva. Porazna je činjenica da je

Srbija danas, 15 godina nakon demokratskih promena, zemlja koja beleži negativne trendove u odnosu na poštovanje slobode izražavanja, i da se u tome približava negativnim uzorima, poput Rusije, Mađarske ili Turske.

2. Sudska praksa

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi Viši sud u Beogradu je doneo presudu u sporu koji je vođen po tužbi Marijana Rističevića, poslanika vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) u Narodnoj skupštini, protiv RDP B92. Rističević je tužbom zahtevao 1.250.000 dinara na ime naknade nematerijalne štete, a zbog povrede časti i ugleda.

Povod za tužbu je bio prilog koji je RDP B92 emitovao, a koji se odnosio na slučaj prodaje određene količine kukuruza koji je kompanija Rističević Company, u vlasništvu supruge Marijana Rističevića, ponudila Direkciji za robne rezerve. Rističević Company je tom prilikom priložila sertifikat o kvalitetu, koji je navodno izdalo Preduzeće za tehnička ispitivanja i analize SGS iz Beograda, a B92 je prenela izjavu predstavnika SGS Mirka Ukropine, u kojoj se navodi da SGS nikada nije sarađivala sa firmom *Rističević Company*, u prilogu nazvanom „porodičnom firmom porodice Rističević”, kao i to da su sertifikati predati Direkciji zapravo falsifikati, i da je zbog sumnje da je izvršeno krivično delo *falsifikovanja službene isprave* podneta krivična prijava protiv vlasnice Rističević Company. Pored SGS-a, novinar je proverio informaciju i u Direkciji, koja je potvrdila da je tražila proveru sertifikata, a preneti je i izjava samog Rističevića.

Viši sud je utvrdio da je novinar u svemu postupio u skladu sa standardom dužne novinarske pažnje budući da je sve izjave verno preneo, uključujući i izjavu samog Rističevića. Takođe je utvrdio da su informacije o količinama kukuruza koje se pominju, kao i tvrdnje o falsifikovanju sertifikata, proverene kod nadležnih organa, te da je autor priloga imao dovoljno podataka da objavi prilog. Pored toga, za sud nije bilo sporno da se radilo o porodičnoj kompaniji, jer je ista stečena u braku, pa po odredbama Porodičnog zakona predstavlja zajedničku imovinu supružnika Rističević. Zaključak suda bio je da novinar nije povredio obavezu dužne novinarske pažnje iz Zakona o javnom informisanju i medijima. Na presudu je izjavljena žalba, o kojoj će odlučivati Apelacioni sud.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima

Implementacijom Zakona o javnom informisanju i medijima smo se bavili u delovima izveštaja koji se odnose na slobodu izražavanja i privatizaciju.

2. Zakon o elektronskim medijima

2.1. *Političko oglašavanje van predizborne kampanje*

Polemika oko odluke Regulatornog tela za elektronske medije (REM) da ne pokrene postupak protiv televizija koje su direktno prenosile Svečanu sednicu skupštine vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) nastavila se i u novembru. Pored NUNS-a koji je kritikovao ovu odluku, i koji je i podneo prijavu REM-u, u priču oko političkog oglašavanja uključila se Misija OEBS-a u Srbiji, kao i Savet za borbu protiv korupcije.

Podsetimo, dve nacionalne televizije TV Pink i TV Happy i jedna gradska – Studio B, u direktnom prenosu emitovale su kompletan tok Svečane sednice skupštine SNS-a. Predsednik Saveta REM-a Goran Karadžić izjavio je da je ovo telo do sada, u sličnim situacijama, pokretalo postupke protiv emitera. Ovakva izjava bila je očekivana uzimajući u obzir zakonsku zabranu svake političke propaganda van predizborne kampanje, što nužno obuhvata i prenose svečanih sednica stranačkih organa. Da ne mora sve da bude kao u prethodnim sličnim situacijama, pobrinuo se sam REM. Ovo telo je, naime, obavestilo javnost da je Savet REM-a utvrdio da je setom novih medijskih zakona prestalo da važi Opšte obavezujuće uputstvo za emitere i da stoga ne postoji osnov da se pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti televizija koje su direktno prenosile stranačku proslavu.

U Analizi OEBS-a, koja je usledila, navodi se da u regulaciji opštih obaveza pružalaca medijskih usluga, odnosno TV kompanija, u odnosu na sadržaj programa, Zakon o elektronskim medijima predviđa da će pružalac medijskih usluga poštovati zabranu političkog oglašavanja van predizborne kampanje. Po mišljenju OEBS-a, pravilnik, uputstva i preporuke koje REM donosi, služe samo da bi osigurale efikasnije sprovođenje Zakona. Drugim rečima, po nalaženju ove međunarodne organizacije, Regulator je, ako su ranije opšte smernice prestale da važe, bio dužan da razvije nove, zasnovane na postojećim zakonima.

Savet za borbu protiv korupcije je u svom saopštenju krajem oktobra naglasio da je REM dužan da dosledno i u skladu sa zakonom postupa prema „svim nesavesnim televizijskim stanicama”, kao i to da odluka da se ne pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti televizija koje su prenosile političke manifestacije, ne doprinosi uvođenju reda u sistem javnog informisanja.

Savet Regulatornog tela je oštro reagovao na ovakve stavove, pa je predsednik tog tela Goran Karadžić izjavio da Savet za borbu protiv korupcije nema ovlašćenja da Regulatornom telu „drži lekcije” i da će predložiti da se na sledećoj sednici REM-a razmatra to saopštenje, pitajući se odakle ovom telu „legitimitet da bude nadregulatorno telo regulatornom telu”. Neposredno nakon toga, Savet REM-a je i zvanično reagovao dopisom Savetu za borbu protiv korupcije, u kom se, između ostalog, pozvao na odredbu člana 13. stav 3. Zakona o elektronskim medijima koja propisuje da niko nema pravo da na bilo koji način utiče na rad

članova Saveta REM-a, i naveo da oni nisu dužni da poštuju bilo čije instrukcije u vezi sa svojim radom, izuzev odluka nadležnog suda donetih u postupku sudske kontrole rada Saveta. Pored toga, navedeno je da Savet za borbu protiv korupcije ne razlikuje informisanje o političkim događajima od političkog oglašavanja. Savet za borbu protiv korupcije je potom replicirao i naveo da je svojim saopštenjem želeo da skrene pažnju na kršenje Zakona o elektronskim medijima, te da nije davao instrukcije članovima Saveta REM-a, detaljno obrazlažući zašto smatra da je REM morao da reaguje.

Izgleda da je ova polemika otišla predaleko, te da se REM, čini se ipak neprimereno, pozvao na vršenje uticaja na njegovu nezavisnost, u situaciji kada je kritika javnosti, a ne samo Saveta za borbu protiv korupcije, usmerena na odluku tog tela da uopšte ne pokrene postupak u kome bi se utvrđivalo da li je do kršenja zabrane političkog oglašavanja van predizborne kampanje došlo ili ne, bila više nego opravdana. Problem zapravo nije u tome što Savet za borbu protiv korupcije pokušava da bude nadregulatorno telo regulatornom telu, već u tome što se REM, kao sektorski regulator, nedonošenjem bilo kakve odluke zapravo uzdržao od regulacije.

Ovde ćemo samo ponoviti ono što smo o ovome napisali u prethodnom izveštaju. Iskustvo Regulatornog tela u oblasti političkog oglašavanja na televiziji van predizborne kampanje i njegova osnovna funkcija – kontrola ispunjavanja zakonskih obaveza, obavezivale su REM da reaguje, i to tako što bi najpre utvrdio da li je u direktnom prenosu Svečane sednice skupštine bilo elemenata promocije jedne političke stranke van predizborne kampanje, a potom, u slučaju da jeste bilo, doneo odluke kojom se emiterima izriču ili ne izriču mere. Čak i da stvarno nije imao osnov da pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti konkretnih televizija, što je krajnje sporno, REM je morao makar da utvrdi da li su direktni prenosi stranačkih svečanosti zabranjeno političko oglašavanje van predizborne kampanje, ili ne. Manji je problem što pojedine televizije nisu kažnjene, a veći što Regulator nije zauzeo jasan stav o tome šta je na srpskim medijima dozvoljeno, a šta ne, što može ličiti na povratak u neko davno prošlo vreme neregulisanosti medijskog sektora i opšte arbitrarnosti.

2.2. Izbor kandidata za članove Saveta Regulatornog tela za elektronske medije

Udruženja građana čiji su ciljevi ostvarivanje slobode izražavanja i zaštita dece, njih 39, još uvek nisu, kao ovlašćeni predlagači kandidata za članstvo u Savetu Regulatornog tela za elektronske medije, izabrala dva kandidata za mesto u Savetu REM-a o kojima bi se izjašnjavala Narodna skupština.

Podsećamo, Odbor za kulturu i informisanje je u oktobru pokrenuo postupak za izbor 3 nova člana Saveta Regulatornog tela za elektronske medije. Pravo na predlaganje kandidata imali su nadležni Odbor Skupštine AP Vojvodine, udruženja koja se bave slobodom izražavanja i zaštitom dece, i crkve i verske zajednice.

Što se tiče udruženja koja se bave slobodom izražavanja i zaštitom dece, Odbor za kulturu i informisanje je u novembru odlučio da listu vrati ovlašćenim predlagачima da postignu dogovor i utvrde dva kandidata o kojima će se Narodna skupština izjasniti. Udruženja su predložila: Gorana Pekovića, člana Saveta i u prethodnom mandatu, Dalibora Bunjevića, Bojana Molnara, Maju Divac, Snežanu Stojanović Plavšić, Dragana Popovića, Milana Antonijevića i Prvoslava S. Plavšića. Preostali ovlašćeni predlagачi postigli su dogovor o dva kandidata koje predlažu Narodnoj skupštini, pa su tako ispred Autonomne pokrajine Vojvodine predloženi bivši direktor RTV-a Siniša Isakov i docent Filozofskog fakulteta u Novom Sadu dr Vladimir Barović, od kojih će jedan koga izabere Skupština doći na mesto Gorana Karadžića, dosadašnjeg člana i predsednika Saveta, dok su crkve i verske zajednice izabrale Aleksandru Janković i menadžera Nenada Draškovića, od kojih će onaj koga izabere Skupština doći na mesto Vladike Porfirija Perića.

3. Zakon o javnim medijskim servisima

3.1. Nove kontroverze oko finansiranja javnih medijskih servisa

Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić najavio je u novembru da će taksa za javne medijske servise iznositi 150 dinara, a da će iz budžeta za 2016. godinu za javne medijske servise biti opredeljeno 4 milijarde dinara. Podsetimo, Aleksandar Vučić je i ranije imao određene izjave koje su se ticale nekada pretplate, a sada takse. Tako je u maju 2013. godine, tada kao prvi potpredsednik vlade, najavio da će pretplata biti ukinuta. To je, makar privremeno, i učinjeno prelaznom odredbom člana 61. Zakona o javnim medijskim servisima iz avgusta 2014. godine, kada je uvođenje takse za javni medijski servis odloženo do 1. januara 2016. godine.

Član 37. Zakona o javnim medijskim servisima propisuje da je visina takse jedinstvena na celoj teritoriji Republike Srbije i ne može iznositi više od 500,00 dinara, a da odluku o utvrđivanju visine takse donose Upravni odbori RTS-a i RTV-a zajednički, na osnovu analize neto troškova obavljanja osnovne delatnost javnog medijskog servisa, uzimajući u obzir neto-korist od komercijalne eksploatacije sadržaja proizvedenih u okviru osnovne delatnosti javnog medijskog servisa, najkasnije do 30. juna 2015. godine. Problem sa Vučićevom izjavom pre svega leži u tome što on, po slovu zakona, uopšte nije nadležan da donese odluku o visini takse. Odluku o visini takse donose Upravni odbori RTS-a i RTV-a upravo da bi se obezbedila finansijska, pa posledično i uređivačka distanca javnog medijskog servisa od vlasti. Zakon o javnim medijskim servisima predviđa i da način i uslovi obezbeđivanja sredstava za finansiranje delatnosti ne smeju uticati na uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju javnog medijskog servisa. Uticaj ovakvih izjava predsednika Vlade na uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju javnog medijskog servisa ostaje tek da bude procenjen, a u konkretnoj izjavi problematično je i vraćanje budžetskog finansiranja na način na koji ga premijer najavljuje.

Naime, Zakon o javnim medijskim servisima predviđa da se „osnovna delatnost” javnog medijskog servisa delom može finansirati iz budžeta Republike Srbije i budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine, ali samo za:

- projekte proizvodnje, emitovanja i distribucije programa za inostranstvo, programa namenjenih dijaspori, kao i programa namenjenog stanovništvu na teritoriji AP Kosova i Metohije;
- projekte namenjene razvoju novih tehnologija, digitalizacije arhiva, digitalizacije tehnološke opreme, razvoja novih distributivnih servisa u skladu sa mogućnostima koje donosi digitalizacija, i
- druge projekte od posebnog društvenog značaja u skladu sa zakonom kojim se reguliše javno informisanje (član 43. Zakona o javnim medijskim servisima).

Imajući sve ovo u vidu, najava da je visina takse opredeljena od strane Vlade Srbije, a ne Upravnih odbora RTS-a i RTV-a, po svemu sudeći bez analize neto troškova obavljanja osnovne delatnost javnog medijskog servisa, kao i dopunskog finansiranja osnovne delatnosti iz budžeta u paušalnom iznosu ozbiljno podriva sistem finansiranja javnih medijskih servisa kako je isti bio predviđen i zamišljen još uvek važećim Zakonom.

3.2. Pokretanje postupka za izbor članova Programskog saveta

Odbor za kulturu i informisanje Narodne skupštine je u novembru doneo odluku o pokretanju postupka za izbor kandidata za članove Programskog saveta Javne medijske ustanove RTS.

Članom 29. Zakona o javnim medijskim servisima propisano je da članove Programskog saveta RTS-a bira Upravni odbor RTS-a, na predlog odbora Narodne skupštine nadležnog za oblast javnog informisanja. Odbor za kulturu i informisanje Skupštine predlaže Upravnom odboru listu od 30 kandidata za članove Programskog saveta koja odražava teritorijalnu, nacionalnu, versku, polnu i drugu strukturu stanovništva, od kojih UO bira 15 članova. Sama lista kandidata se utvrđuje na osnovu javnog konkursa koji raspisuje Odbor za kulturu i informisanje.

Shodno članu 28. Zakona o javnim medijskim servisima, Programski savet je savetodavni organ koji ima 15 članova koji se biraju iz reda stručnjaka u oblasti medija i medijskih poslenika, naučnika, stvaralaca u oblasti kulture i predstavnika udruženja čiji je cilj zaštita ljudskih prava i demokratije, koji ne mogu biti nosioci javnih i političkih funkcija, i čiji je mandat četiri godine bez mogućnosti ponovnog izbora nakon isteka mandata.

Na kraju, član 30. Zakona o javnim medijskim servisima propisuje da se Programski savet stara o zadovoljenju interesa slušalaca i gledalaca u pogledu programskog sadržaja, razmatra ostvarivanje programske koncepcije i kvaliteta programskog sadržaja javnog medijskog servisa i u vezi s tim daje preporuke i predloge koje šalje generalnom direktoru i Upravnom odboru. Pored toga, ovo telo, najmanje jednom godišnje, organizuje javnu raspravu o programskom sadržaju javnog medijskog servisa u trajanju od

15 dana, a izveštaj o održanoj javnoj raspravi, zajedno sa preporukama za njegovo unapređivanje koje su izražene u toku javne rasprave, podnosi generalnom direktoru i Upravnom odboru javnog servisa.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Zakon o autorskom i srodnim pravima

Tokom novembra u Privrednoj komori Srbije održan je stručni skup „Zaštita autorskog i srodnih prava – Savremeni zakon kao podsticaj kreativnoj industriji“, na kome su učestvovali predstavnici nadležnog ministarstva, Zavoda za zaštitu intelektualne svojine, kreativne industrije, kolektivnih organizacija i Asocijacije nezavisnih elektronskih medija.

Među zanimljivim bilo je izlaganje Vladimira Marića iz Zavoda za intelektualnu svojinu, koji je potvrdio da se na Nacrtu novog zakona o autorskom i srodnim pravima radi, kao i to da su u taj nacrt implementirani odgovori na zamerke Evropske komisije, i druge zamerke isticane u javnoj raspravi. On je međutim istakao i da nove javne rasprave o tom nacrtu neće biti.

Treba pomenuti da je proces donošenja ovog zakona, od održavanja javne rasprave u decembru 2013. godine krajnje netransparentan, a da saržaj makar radnih verzija Nacrta nije poznat. Budući da je od javne rasprave proteklo skoro dve godine, i da se na tom Nacrtu očigledno sve vreme radi, pitanje je koliko je ostalo od prethodne verzije koja je bila javno dostupna. Novi tekst bi svakako morao biti dostupan javnosti, a odluka da se dalje nastavi bez nove javne rasprave predstavlja korak unazad u težnjama da se oblast autorskih prava uredi na način koji bi poštovao interese autora i kolektivnih organizacija na jednoj, i korisnika, na drugoj strani.

IV MONITORING RADA NADLEŽNIH TELA, ORGANA I ORGANIZACIJA

REGULATORNA TELA

4.1. Regulatorno telo za elektronske medije (REM) - Regulacija rijalitija prisilnog okruženja

Regulatorno telo za elektronske medije je donelo Preporuku o vremenu emitovanja rijalitija „prisilnog okruženja“, a najavilo je i donošenje uputstva sa istom tematikom, koje će biti na javnoj raspravi u decembru.

Preporukom je data smernica pružaocima medijske usluge da „rijalitije prisilnog okruženja” kategorizuju sa oznakom 18, koja podrazumeva da konkretni sadržaj može da se emituje samo u periodu između 23:00 i 06:00. Preporuka ne definiše rijalitije prisilnog okruženja nego samo primera radi nabroja određene rijaliti programe koji su trenutno dostupni na nacionalnim televizijama: Parovi, Farma, Maldivi i Veliki brat.

Član 25. stav 4. Zakona o elektronskim medijima propisuje da Regulator donosi preporuku u slučaju da postoji neujednačena dozvoljena praksa pružalaca medijskih usluga u primeni odredaba zakona koje se odnose na programske sadržaje, ako je u interesu korisnika medijskih usluga da se uspostavi jedinstvena praksa radi unapređenja načina pružanja tih usluga. Iako se radi o pravno neobavezujućem dokumentu, preporuka ukazuje na pravac regulacije koji će u predmetnoj oblasti u narednom periodu primenjivati REM. Ideja je zaštita ranjivih kategorija korisnika medijskih usluga od programskih sadržaja koji mogu da naškode njihovom razvoju, što predstavlja legitimni cilj, pa bi eventualni podzakonski akti i/ili preporuke, budući da zaista za tim postoji potreba, morali da budu doneti.

Međutim, postavlja se pitanje koliko je metod generalnog, *ex ante* određivanja određenih sadržaja kao nepodobnih za mlađe od 18 godina u skladu sa konceptom nezavisnosti uredničke politike medija. Naime, Regulatorno telo za elektronske medije je već donelo podzakonski akt koji propisuje obavezu koja se odnosi na kategorizaciju programa. Radi se o Pravilniku o zaštiti prava maloletnika u oblasti pružanja medijskih usluga, koji između ostalog propisuje obavezu pružaoca medijske usluge da kategorizuje programske sadržaje koji su nepodesni za mlađe od 12, 16 ili 18 godina, (član 7. Pravilnika) i merila koje pružalac medijske usluge u toj kategorizaciji primenjuje (član 13. Pravilnika).

Dakle, sam Pravilnik je već odredio da je kategorizacija obaveza pružalaca medijskih usluga, a ne Regulatora. U slučaju da pružalac medijske usluge pogrešno kategorizuje program i stoga programske sadržaje pušta u vreme kada ne bi trebalo da budu puštani, REM mu može izreći mere, u rasponu od opomene i upozorenja do privremene zabrane objavljivanja određenog sadržaja i oduzimanja dozvole. Celokupni sistem regulacije je u ovoj oblasti zasnovan na *ex post* principu – reagovanju nakon uočenog kršenja zakona i drugih propisa i to na *ad hoc* osnovi. Međutim, Preporukom se najavljuje izvesno odstupanje od opšteg pravila, u smislu *a priori* proglašavanja nabrojanih postojećih rijaliti sadržaja nepodesnim za mlađe od 18 godina.

Nesporno je da REM trpi kritike javnosti zbog „nereagovanja” na učestalo nasilje, psovke, vulgarno ponašanje u pojedinim rijaliti sadržajima. Takođe je jasno da su neki od tih rijaliti formata prevršili svaku meru pristojnosti, a nebrojeno puta su prekršili i zakon, što je naročito evidentno za rijaliti program „Parovi”, u vezi s kojim je regulatorno telo TV Happy izreklo tri upozorenja, jednu opomenu i jednu privremenu zabranu objavljivanja određenog programskog sadržaja na 24 sata. Pored toga, problematično je i to što se regulacija zadržava samo na postojećim programima „prisilnog okruženja”, čija definicija, pri tom, nigde nije data. Prisilnost okruženja samo po sebi ne mora nužno da dovede do toga da sadržaji budu nepodesni za mlađe od 18 godina. Na primer, u smislu pomenutog termina, i rijaliti program „Survajver”

predstavlja program prisilnog okruženja, a nisu ga odlikovale psovke, uvredljiv govor, zloupotreba alkohola i sl. Pored toga, ovakav fokus preporuke na rijaliti je prisilnog okruženja ispušta iz vida pojedine programske sadržaje koji ne bi striktno potpadali pod ovu kategoriju, a ima više razloga zbog kojih bi morali da budu kategorizovani kao nepodesni za mlade od 18 godina. Očigledan je primer rijaliti programa „DNK”, koji je jako problematičan sa aspekta poštovanja prava maloletnika i ostalih učesnika u tom programu. Zbog toga, ovoj problematici treba znatno ozbiljnije pristupiti i naći rešenje koje će biti u skladu sa principom pravne predvidivosti i koje neće neprimereno zadirati u uredničku nezavisnost medija.

DRŽAVNI ORGANI

4.2. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Neovlašćeno objavljivanje podataka o zdravstvenom stanju u medijima

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić naložio je pokretanje postupka nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti u Klinici za psihijatrijske bolesti „Laza Lazarević”. Povod za pokretanje postupka bio je veći broj prijava koje su Povereniku pristigle, a u vezi sa objavljivanjem podataka o zdravstvenom stanju I.K. u emisiji TV Pink: „Rušenje Vučića – poslednji čin”. Poverenik je upozorio da je Ustavom Srbije zabranjena i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, osim za potrebe krivičnog postupka ili zaštite državne bezbednosti. Poverenik je ponovo naglasio zabrinutost zbog toga što se u medijima pojavljuje enorman i sve veći broj ličnih podataka iz medicinskih dosijea, rezultati poligrafskih ispitivanja, sadržaji iskaza svedoka itd.

U spornom slučaju, u kontekstu cele „tabloidno” plasirane priče o državnom udaru, došlo je i do toga da su javno, putem medija sa nacionalnom frekvencijom, konkretno televizije Pink, izneti podaci o zdravstvenom stanju A.K. Ovde posebno podvlačimo i da narušavanje privatnosti nije samo kršenje Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, već i Zakona o elektronskim medijima i naročito Pravilnika o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga. U tom smislu, Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) je povodom istog događaja podnelo Regulatornom telu za elektronske medije prijavu protiv TV Pink, zbog kršenja odredaba o zaštiti privatnosti iz Pravilnika o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga.

V PROCES PRIVATIZACIJE

U periodu na koji se odnosi ovaj izveštaj odnosi novinska agencija Tanjug je formalno prestala da postoji kao medij. Podsetićemo, Tanjug je jedan od 37 medija koji do kraja roka navedenog u zakonu nije privatizovan, i to nakon dva neuspešna kruga privatizacije. Ono što, međutim, u slučaju Tanjuga nije najjasnije, jeste to iz

kojih razloga je „preskočena“ faza besplatne podele Tanjugovih akcija zaposlenima i zašto se odmah pristupilo uređivanju pravnih posledica prestanka ove novinske agencije. Naime, član 146 Zakona o javnom informisanju i medijima propisuje da Zakon o Javnom preduzeću novinska agencija Tanjug prestaje da važi danom zaključenja ugovora o prodaji kapitala, a najkasnije do 31. oktobra 2015. godine, kao i da u slučaju da javni poziv za prodaju kapitala ne bude raspisan do 1. jula 2015. godine, Vlada svojim aktom uređuje pravne posledice prestanka Javnog preduzeća Novinska agencija Tanjug.

U konkretnom slučaju Tanjuga, javni poziv jeste bio raspisan na vreme, ali privatizacija nije bila uspešna, a budući da u odnosu na delu besplatnih akcija ne postoji poseban režim propisan isključivo za Tanjug, trebalo je primeniti odredbe člana 142. stav 12-14 Zakona o javnom informisanju i medijima, koje propisuju da se najpre dele besplatne akcije, a da se tek ako ni taj vid privatizacije ne uspe, donosi odluka o brisanju javnog preduzeća iz registra ili promeni njegove delatnosti.

Ipak, Vlada je 3. novembra donela *Odluku o pravnim posledicama prestanka* Javnog preduzeća Novinske agencije Tanjug. Odlukom je, između ostalog, konstatovano da je Tanjug prestao sa radom 31. oktobra po samom zakonu, da imovinu Tanjuga preuzima Republička agencija za imovinu Republike Srbije, po brisanju JP Tanjuga iz registra APR, a da dokumentaciju koja predstavlja arhivsku građu preuzima Arhiv Jugoslavije. *Odlukom je propisano i to da će JP Tanjug isplatiti sva dugovanja prema zaposlenima, kao i da zaposleni ostvaruju pravo na otpremninu. Na kraju, propisana je i obaveza direktora JP Tanjug da, nakon isplate dugovanja zaposlenima, podnese prijavu radi brisanja JP Tanjug iz Registra privrednih subjekata, a da će Registar medija, po službenoj dužnosti, medije čiji je Tanjug izdavač brisati iz tog Registra.*

Gašenje Tanjuga izazvalo je brojne nedoumice, naročito u medijskim izveštajima koji nisu pravili razliku između gašenja servisa novinske agencije kao medija, i samog javnog preduzeća kao izdavača agencijskih servisa.

Naime, član 141. stav 13. Zakona o javnom informisanju i medijima propisuje da nakon bezuspešne privatizacije osnivač izdavača (u ovom slučaju Vlada Srbije) donosi odluku o promeni njegove delatnosti ili ukidanju. Vlada je donela Odluku o ukidanju 3. novembra, i ista je stupila na snagu 5. novembra. Za prestanak Tanjuga kao medija, dovoljno je konstatovati da su ispunjeni zakonski uslovi, pa je *ex lege* prestao sa radom 31. oktobra jer do tada nije privatizovan. Drugačija je situacija sa Javnim preduzećem Tanjug, koje kao izdavač može da bude likvidirano tek brisanjem iz Registra privrednih društava. To propisuje i sama Odluka Vlade, koja u tački 5. propisuje da je direktor Tanjuga, po isplati zarada, otpremnina i drugih primanja i ispunjenju drugih obaveza, dužan da podnese Agenciji za privredne registre prijavu radi brisanja Tanjuga iz Registra privrednih subjekata. Zato se može zaključiti da su:

- mediji (agencijski servisi) Tanjuga, koji nisu pravna lica, prestali da postoji po sili zakona i trebalo je da budu brisani iz Registra medija po službenoj dužnosti, a da

- JP Tanjug, kao izdavač, prestaje da postoji brisanjem iz Registra privrednih subjekata, po isplati zarada, otpremnina i drugih primanja i ispunjenju drugih obaveza.

Dva datuma brisanja ne moraju da se poklapaju, ali trebalo bi da je nesporno da su servisi novinske agencije prestali da postoje kao mediji. Međutim, do zaključenja ovog izveštaja, Tanjug je nastavio da i dalje funkcionira kao izdavač medija, što budi sumnju da zakonske odredbe i odredbe pomenute Odluke zapravo nisu ispoštovane. Ono što dodatno unosi zabunu u celu priču je odluka Saše Mirkovića, u tom trenutku još funkcionera vladajuće SNS, da registruje novi medij „Tanjug Info”, što u najmanju ruku predstavlja potencijalno kršenje tuđeg prava na žig.

VI ZAKLJUČAK

Povodom obeležavanja međunarodnog Dana zaštite novinara, Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) je saopštilo da su, na osnovu podataka tog udruženja, u Srbiji u 2014. godini bila evidentirana 23 napada, pri čemu je fizička bezbednost novinara bila ugrožena u 12 slučajeva, dok je u 2015. godini napada na novinare bilo 28, od čega se u 9 slučajeva radilo o fizičkim nasrtajima, u 16 o verbalnim pretnjama, a zabeležena su i 3 napada na imovinu.

U novembru je zabeležen slučaj napada na Milicu Ivanović, novinarku „Blica”. Nju je, u krugu fabrike „Porečje” iz Vučja, dok je, zajedno s kolegom, pravila reportažu o stanju u tom preduzeću pred stečajem, napao Goran Živković, rukovodilac pogona. Živković je novinarku, po njenim tvrdnjama, hvatao za vrat, vukao za ruku i pretio da će je ubiti, te pokušao da joj oduzme i polomi foto aparat, a sve posle njenog pitanja da li radnici primaju plate. Direktor pogona Nebojša Videnović, koji je i dozvolio da se reportaža snima u krugu pogona, izjavio je da je iznenađen incidentom i da mu je žao što je do istog došlo. Videnović je takođe rekao da se Živković branio time da je „bio nervozan”, i naglasio da će on biti sankcionisan. Milica Ivanović podnela je krivičnu prijavu protiv napadača.

Takođe u novembru, prilikom uklanjanja jedne od improvizovanih tezgi u blizini pijace „Zeleni venac” u Beogradu, dva pripadnika Komunalne policije zahtevala su od novinara „Blica”, koji je snimao njihovu „akciju” mobilnim telefonom, da im pokaže legitimaciju i pruži dokaz da je novinar, kao i da pozove urednika kako bi i on potvrdio njegovu funkciju. Nesporno je da, u skladu sa Zakonom o komunalnoj policiji, komunalni policajac ima ovlašćenje da izvrši proveru identiteta, ali samo onog lica čije ponašanje ili delovanje predstavlja kršenje propisa iz delokruga komunalne policije, pri čemu je dužan da lice čiji identitet proverava upozna sa razlozima provere njegovog identiteta. Izgleda da u konkretnom slučaju nije postojao nikakav osnov da Komunalna policija novinaru, ili bilo kom drugom licu koje snima uklanjanje improvizovane tezge, proverava identitet. Iz svega što je o ovom slučaju objavljeno ne proizilazi da je snimanjem uklanjanja tezge na bilo koji način ometana policijska akcija, ili da su kršeni komunalni propisi.

Podsetimo da je čak i Sindikat policije, još u januaru 2015. godine, povodom sličnih incidenata, saopštio da su policajci, pa i komunalni policajci, javni službenici, da je njihov rad javan, te da je snimanje dozvoljeno ako osoba koja snima ne ometa policiju u vršenju svoje dužnosti.

U izveštaju se bavimo i slučajem, takođe iz novembra, kada je Božidar Filipović, stanar zgrade u Trnskoj ulici na Vračaru u Beogradu, u svom stanu, oko 15 minuta prisilno zadržao novinarku „Politike” Danijelu Vukosavljević i fotoreportera Dragoslava Žarkovića. Novinarska ekipa je bila na licu mesta jer je istraživala slučaj eksplozije bombe u blizini ulaza u stambenu zgradu u kojoj i Filipović živi. On ih je pozvao da dođu kod njega u stan, jer nije mogao da im da izjavu iz dvorišta budući da je u kućnom pritvoru i da nosi elektronsku narukvicu. Kada su novinari ušli u njegov stan, najpre im je poručio da odatle neće izaći, da će ih „napuniti olovom”, da je iskopao „4 groba ispred kuće”, nazivajući ih pri tom lešinarima. Inače, Filipović je navodno pod elektronskim nadzorom kretanja zbog ranijeg napada na policajca. Policija je zbog ovog incidenta podnela krivičnu prijavu, ali nije poznato za koje krivično delo.

Još dva slučaja koja obrađujemo u ovom izveštaju posebno su indikativna za slobodu izražavanja. Naime, dva nepoznata napadača napala su članicu Saveta za borbu protiv korupcije Miroslavu Milenović, nanevši joj povrede glave i lica. Napad se dogodio neposredno pred objavljivanje novog izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije koji se bavi netransparentnim tokovima novca u vezi sa oglašavanjem javnih entiteta u medijima. Kako je pre tri meseca saradnik Saveta za borbu protiv korupcije Ivan Ninić, koji se upravo bavio ovom tematikom, takođe napadnut, postoje ozbiljni razlozi za sumnju da je izveštaj Saveta mogući povod za oba napada. Napad na Ninića, do koga je došlo u avgustu 2015. godine, i dalje je nerazjašnjen. U drugom slučaju, po svemu sudeći došlo je do otkazivanja promocije knjige „Vučić i cenzura”, koja je trebalo da se održi u Nišu. Autor ove knjige je Srđan Škoro, donedavni urednik „Večernjih novosti”, poznat i po tome što je smanjen s položaja urednika u „Večernjim novostima” nakon što je, gostujući u jutarnjem programu RTS-a 2014. godine, kritički komentarisao sastav nove vlade čiji je predsednik tada postao Aleksandar Vučić. Promociju je organizovao Predrag Blagojević, urednik portala *Južne vesti*, a na istoj je trebalo da gostuju Dragoljub Petrović, novinar dnevnog lista „Danas” i Olja Bečković, voditeljka i urednik nekadašnje emisije „Utisak nedelje” na TV B92. Blagojević tvrdi da je od direktorke biblioteke dobio potvrdu da je termin za promociju slobodan i da će prostor biti ustupljen bez ikakve naknade. Kada je nešto kasnije pojasnio o kojoj knjizi je reč i koji gosti su planirani, Blagojević tvrdi da ga je direktorka pozvala telefonom i rekla da u biblioteci „ne žele knjige sa političkom konotacijom”, kao i to da „knjiga ipak kritikuje premijera”, a da ona „mora da misli i na zaposlene”, podsećajući da svi oni „primaju platu iz budžeta”. Sonja Šuković je, u izjavi za list „Danas”, istakla da od nje „nikada niko” nije tražio da se ova promocija organizuje u biblioteci, da ta promocija „nije bila zakazana”, i optužila organizatore za „veštu igru i manipulaciju”. Pored toga, rekla je da odluka o neodržavanju promocije „nema veze sa likom Aleksandra Vučića, ali da u ovom burnom periodu, pred izbornu kampanju, biblioteka ne može biti poligon za ostvarivanje bilo kojih i bilo čijih političkih interesa”, zaključujući da je „stav Upravnog odbora, zaposlenih i nje lično da svemu što je politika i politikanstvo nije mesto u biblioteci”.

Postavlja se pitanje po kojim kriterijumima se promocija knjige koju je napisao novinar i čiji gosti je planirano da budu novinari, a ne politički aktivisti, koliko god sama knjiga bila kritička u odnosu na vlast, može kvalifikovati kao politička promocija ili „ostvarivanje bilo kojih i bilo čijih političkih interesa”. Ispostavlja se da je atmosfera nezameranja vlasti u toj meri zavlada da se u Srbiji i promocija knjige koja bi mogla biti kritička po vlast ne tretira kao ono što jeste, kao promocija knjige, već kao „politikanstvo kome nije mesto u biblioteci”. Nažalost, jedini zaključak koji se iz ovoga može izvesti jeste to da se u Srbiji prostor za javnu debatu o stvarima koje su od interesa za javnost sužava, ne samo u medijima, već i van njih, pa između ostalog i u budžetski finansiranim ustanovama, kao što su to javne biblioteke. Takva praksa za srpsko društvo svakako ne može biti dobra.

U odnosu na sudsku praksu, beležimo prvostepenu presudu Višeg suda u Beogradu, u sporu koji je vođen po tužbi poslanika vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) u Narodnoj skupštini - Marijana Rističevića, protiv RDP B92. Rističević je tužbom zahtevao 1.250.000 dinara na ime naknade nematerijalne štete, a zbog povrede časti i ugleda. Povod je bio prilog koji je Televizija B92 emitovala, a u kome se, između ostalog, moglo čuti da je protiv vlasnice firme Rističević Company, supruge Marijana Rističevića, podneta krivična prijava zbog navodnog falsifikovanja sertifikata o kvalitetu kukuruza koji je ta firma, koju je B92 nazvala porodičnom kompanijom Rističevića, ponudila Direkciji za robne rezerve. Viši sud je u presudi utvrdio da je novinar u svemu postupio u skladu sa standardom dužne novinarske pažnje, budući da je sve izjave verno preneo, uključujući i onu samog Rističevića. Takođe je utvrdio da su informacije o količinama kukuruza koje se pominju, kao i tvrdnje o falsifikovanju sertifikata proverene kod nadležnih organa, te da je autor priloga imao dovoljno podataka da prilog objavi. Posebno za sud nije bilo sporno da se radilo o porodičnoj kompaniji, jer je ista stečena u braku, pa po odredbama Porodičnog zakona predstavlja zajedničku imovinu supružnika Rističević. Rističević je na presudu izjavio žalbu, o kojoj će odlučivati Apelacioni sud.

U izveštaju pratimo i nastavak polemike oko odluke Regulatornog tela za elektronske medije (REM) da ne pokrene postupak protiv televizija koje su direktno prenosile Svečanu sednicu skupštine vladajuće Srpske napredne stranke (SNS). Posebno apstrofiramo da je slučaj analizirao i OEBS, a da se njime bavio i Savet za borbu protiv korupcije.

Bavimo se i postupkom izbora kandidata za članove Saveta Regulatornog tela za elektronske medije, a u delu izveštaja koji prati rad regulatornih tela, i Preporukom o vremenu emitovanja rijalitija „prisilnog okruženja”, koju je Regulatorno telo za elektronske medije donelo, kao i najavom uputstva sa istom tematikom. Uz razumevanje za činjenicu da REM trpi ozbiljne kritike javnosti zbog nereagovanja, ili neadekvatnog reagovanja na učestalo nasilje, psovke, i vulgarnost koja je u pojedinim rijaliti sadržajima ispod svake mere pristojnosti, ukazujemo i na određene rizike i nedoslednosti modela regulacije za koji se ovo telo, po svemu sudeći, odlučilo.

Povodom najave predsednika vlade da će taksa za javne medijske servise iznositi 150 dinara, a da će iz budžeta za 2016. godinu za javne medijske servise biti opredeljeno 4 milijarde dinara, sve u situaciji kada

Zakon o javnim medijskim servisima propisuje da visinu takse utvrđuju Upravni odbori RTS-a i RTV-a, a ne vlada, ukazujemo da ovaj presedan, isto kao i najava dopunskog finansiranja osnovne delatnosti iz budžeta u paušalnom iznosu, ozbiljno podriva sistem finansiranja javnih medijskih servisa koji je bio predviđen i zamišljen još uvek važećim Zakonom.

Bavimo se i Nacrtom novog zakona o autorskom i srodnim pravima, koji i dalje nije u parlamentu iako je javna rasprava o njemu održana još u decembru 2013. godine, te ukazujemo na krajnju netransparentnost postupka njegove izrade. Naime, iako javnost ne zna kakve su sve izmene inkorporirane u Nacrt u poslednje dve godine, niti koliko je toga od prethodne verzije, koja je bila javno dostupna, u Nacrtu uopšte ostalo, nove javne rasprave po svemu sudeći neće biti. Odluku da se Nacrt na kraju ipak uputi u parlament bez nove javne rasprave, ocenjujemo kao korak unazad u težnjama da se oblast autorskih prava uredi na način koji bi poštovao interese autora i kolektivnih organizacija na jednoj, i korisnika, na drugoj strani.

U delu izveštaja koji prati procese privatizacije, bavimo se Tanjugom. Tanjug je, naime, jedan od 37 medija koji do kraja roka predviđenog u Zakonu o javnom informisanju i medijima, nije privatizovan. Ono što, međutim, u slučaju Tanjuga nije najjasnije jeste to iz kojih razloga je preskočena faza besplatne podele Tanjugovih akcija zaposlenima i zašto se odmah pristupilo uređivanju pravnih posledica prestanka ove novinske agencije.

Gašenje Tanjuga izazvalo je brojne nedoumice, naročito u medijskim izveštajima koji nisu pravili razliku između gašenja servisa novinske agencije kao medija, i samog javnog preduzeća kao izdavača agencijskih servisa. Po našem mišljenju, za prestanak Tanjuga kao medija, ispunjeni su zakonski uslovi, odnosno, on je *ex lege* morao prestati sa radom 31. oktobra, jer do tada nije privatizovan. Drugačija je situacija sa Javnim preduzećem Tanjug, koje kao izdavač može da bude likvidirano tek brisanjem iz Registra privrednih društava. To predviđa i sama Odluka Vlade kojom se uređuju pravne posledice prestanka ove novinske agencije, koja u tački 5. propisuje da je direktor Tanjuga, po isplati zarada, otpremnina i drugih primanja i ispunjenju drugih obaveza, dužan da podnese Agenciji za privredne registre prijavu radi brisanja Tanjuga iz Registra privrednih subjekata. Dva datuma brisanja ne moraju da se poklapaju, ali trebalo bi da je nesporno da su servisi novinske agencije prestali da postoje kao mediji. Međutim, do zaključenja ovog izveštaja Tanjug je nastavio i dalje da funkcioniše kao izdavač medija, što budi sumnju da zakonske odredbe i odredbe pomenute Odluke zapravo nisu ispoštovane.

Na posletku, bavimo se i Izveštajem Evropske komisije o napretku Srbije za 2015. godinu, koji konstatuje da, u odnosu na medijske slobode, u Srbiji nikakav napredak nije postignut. Pored problema nedostatka implementacije paketa novih medijskih zakona, Izveštaj kritikuje i neregulisano finansiranje pojedinih „podobnih medija”, kao i „tajne i otvorene političke i finansijske kanale” kojima se to finansiranje vrši, a izričito napominje da je sredstvo koje se najčešće koristi kao neformalni vid pritiska na uređivačku politiku - oglašavanje. Takođe, navodi se da su pretnje i nasilje nad novinarima i dalje karakteristika medijske scene Srbije, da su optužnice i presude za ta dela retke, kao i da novinari imaju niske plate te da su zbog toga

podložni političkim i ekonomskim pritiscima i uticajima. Izveštaj posebno apostrofira to da nema napretka u rešavanju slučajeva obaranja sajtova iz 2014. godine. Na kraju, Evropska komisija traži od Srbije da u 2016. godini stvori okruženje u kome je omogućena sloboda izražavanja bez ometanja, pretnji, fizičkih napada i gonjenja novinara, kompletiranje procesa privatizacije medija, jačanje nezavisnosti Regulatornog tela za elektronske medije i stvaranje adekvatnog modela finansiranja za javne servise da bi se obezbedila njihova uređivačka nezavisnost.

Sama činjenica da je Srbija danas, 15 godina nakon demokratskih promena, zemlja koja beleži negativne trendove u odnosu na poštovanje slobode izražavanja, više je nego porazna. Iako je predsednik Vlade, na konferenciji za novinare povodom izlaska Izveštaja, istakao da Vlada Srbije nije saglasna sa svim primedbama, preciznija razjašnjenja, koja bi opovrgla nalaze, nismo dobili. Suština je zapravo u tome da su mapirani problem zapravo nesporni. O tome da se sa implementacijom paketa novih medijskih zakona kasni svedoči delom i ovaj naš izveštaj za novembar. Isto je i sa neregulisanim finansiranjem. Ni pretnji i nasilja nad novinarima ne manjka. Najgore bi bilo ako izjava premijera o neslaganju sa svim primedbama iz Izveštaja, zapravo znači da još uvek nema dovoljno političke volje da se uočeni problemi rešavaju u praksi. Ako je Srbija sigurno i nedvosmisleno na evropskom putu i na putu reformi, kako to predsednik Vlade, ali i pojedini evropski zvaničnici izjavljuju, onda problemi u medijskom sektoru, ako se ne budu rešavali, nesumnjivo prete da postanu ozbiljna pretnja i kočnica tih reformi, jer bez istinski slobodnih medija i bez prostora za javnu debatu o stvarima od javnog interesa, u medijima ali i šire, u društvu u celini, teško da bilo koji put može biti evropski i reformski.

Izradu ovog Izveštaja podržala je Švajcarska kancelarija za saradnju kroz Fond Malih projekata, ali stavovi izneti u njemu nisu nužno i stavovi Švajcarske kancelarije za saradnju, već pripadaju isključivo autorima Izveštaja.